

Spjutstorps Kyrka

Spjutstorp var tom 1925 annexförsamling i Tryde och Spjutstorps pastorat där då prästgården låg i Tryde församling.

Präst mellan 1674-1699 var Nils Christophersson Londin

Räkenskapsböcker

Dessa inkluderar också kyrkans inventarier benämnda "lösöre". Enligt kyrkolagen 1686, kap. 26, §11 "Uti det inventarium öfver befintlig lösegendom som efter lag skall finnas i hvarje kyrka.....". I det här fallet är det allt som finns i kyrkan och kan användas där, inklusive kyrkklockorna men undantaget det som finns på kyrkans invändiga väggar.

På Riksarkivet finns följande räkenskapsböcker skannade och är fria för alla att läsa. Tyvärr finns endast denna bok, inga uppgifter finns om saknade böcker efter 1696.

Räkenskaper för kyrka	SE/LLA/13361/L I/1	1667 - 1696	Inbunden. Lucka 1670-1673. Häri även kommentarer till kyrkans utgifter 1689-1702.
---------------------------------------	--------------------	-------------	---

Första inventarieförteckning 1685 innehåller bara boskap, hästar mm. Kyrkans inre inventarielista börjar 1690 men är skadad och svår att läsa. Det är bokens sidor som är skadade. Pärmarna är hela. Skadan gör att texten på vänster sida delvis saknas, mest mitt på och nertill, medan texten på högra sida är intakt.

Det finns inga noteringar om att boken är skadad.

Kassakista

I kyrkolagen från 1686 står följande i kapitel XXVI Om Kyrkor, deras Skrud och Egendom.

Här den lite mer moderna texten från en senare utgåva:
"Var kyrka i städer och å landet skall hava, en eller, där så behöves, flera kistor med tre lås, däruti kyrkans egendom i penningar, guld, silver, kläder, tenn, koppar, räkenskapsboken, inventaria över kyrkoherde-, capelians- och klockarbord, samt annat, som vid kyrkan till underrättelse behöves, skall bliva förvarat. Den ena nyckeln behåller kyrkoherden, den andra kyrkovärden, och den tredje en av sexmännen; och må intet där uttagas utan i dessa tre personers närvaro."

Anm: capelian: präst anställd som biträde;

sexmän: utsedda ordningsmän av sockenstämman för att förvalta tiondet, se till att stämmans beslut genomfördes, vilket upphörde 1868 när kyrka och kommun delades.

I inventarieförteckningen 1690-1695 finns ingen kassakista antecknad.

I inventarieförteckningen 1690-1695 finns ingen kyrkostock antecknad.

Kyrkostock = offerstock

Här är Spjutstorps stock.

I sverige

1343 skulle det finnas en offerstock vid kyrkan. 1527 avskaffade Västerås riksdag offerstocken. 1649 återförde Drottning Kristina offerstocken. 1571 förbjöd Kyrkoordningen bilder på stocken.

I Danmark -1658

Uppgifter saknas.

Offerstock, kassa som används till understöd åt fattiga. Stocken i kyrkan var ett slags kassaskåp, där de åt de fattiga insamlade penningmedlen förvarades.

Spjutstorps Kyrka

Kommentarer

Kyrk-stock (Kyrkostock) har samma benämning för både "offerstock" och "straffstock."

1. förr offerstock, kassa använd till understöd åt fattiga. Stocken i kyrkan var ett slags kassaskåp, där de åt de fattiga insamlade penningmedlen förvarades.

2. förr om straffstock, (skamstraff) bestående av två plankor, förenade medelst gångjärn i ena änden o. med en låsanordning i den andra, i anliggningsytorna försedda med tvärgående, runda hål för ben men även för armar, oftast placerat utanför kyrkan. Sitta (äv. ligga, stå) i stocken.

1) Exempel på Kollekttavla
Ej från Spjutstorp.

Med Handtag på baksidan.
Höjd ca 20 cm.

2) Kyrkostock med två lås, förr offerstock
Ej från Spjutstorp

ca 25 x 24 cm
Höjd ca 100 cm.

Exempel på Kyrkostock, straffstock, som avskaffades 1841.
Bilderna är från Brandstads kyrka.

När man dömde i domstolarna tidigare var alla brott straffbara. Några förmildrande omständigheter tog man ej hänsyn till. Villkorlig dom existerade ej. Straffen skulle vara fostrande och avskräckande. Däremot graderades brotten, man skilde på grov stöld och stöld av mindre värde, sk. snatteri. Man gjorde också skillnad på mord och dråp. Man tog också i straffsatsen hänsyn till om brottet upprepades. För "fjärde resan stöld" kunde man dömas till hängning. Husaga var tillåten, men ej misshandel.

Ursprungligen fanns enbart två straffsatter, böter eller dödsstraff. I vissa fall även skamstraff. Med skamstraff menades att stå eller sitta och skämmas inför befolkningen. Att hamna i **kyrkostocken** var ett sådant straff. Offret satt då fast med benen i en stock. Förbipasserande kunde spotta eller kissa på offret eller uttala förnedrande ord. Ett annat skamstraff var att stå fjättrad vid en **skampåle**.

Spjutstorps Kyrka

Spjutstorps kyrkby 1699, 13 gårdar

Spjutstorps Kyrka

Första inventarieförteckning 1685 innehåller bara boskap, hästar mm. Kyrkans inre inventarielista börjar 1690. Här redovisas nästa inventering som är 1692 och skriven på de högra sidorna i räkenskaperna och därför är fullt läslig. Ingen förändring av inventarierna mellan 1690-1695.

Rad	Mtrl	Ant.	Inventarielista. Beskrivningen är från första årets x.	1692	1695						
1		1	Allernådigste Konungens Wapen	x	x						
2		1	Kallck och Tallrig af Sillfwer förgyllt	x	x						
3		1	g(ammel) och snart odugelig Mässehake	x	x						
4		1	Mässeskiorta	x	x						
5		1	par mässing Liusastakar	x	x						
6		1	Tennflaska på 2 Potter (2x 8,7 dl)	x	x						
7		1	Svensk Bibell in octavo	x	x						
8		1	Altarebook	x	x						
9		1	Salmbook	x	x						
10		1	Mässingbäcken widd Funten	x	x						
11		1	g(ammelt) Handkläde	x	x						
12		1	Klåcka i tornet	x	x						
13		2	Tykbårder	x	x						
14		1	Plickt Pall (se nedan, avskaffades 1841)	x	x						
15		1	Plickte Stock (se nedan, avskaffades 1841)	x	x						
16		1	g(ammelt) Spade	x	x						
17		1	Järnhacka	x	x						
18		1	Täcknebook in 4 ^{to}	x	x						
19		1	Kyrckiolage till denna och Moderkyrckian Tryde (Kyrkolagen 1686)	x	x						
20											

Kyrkopliskt. Uppenbar kyrkopliskt innebar att "brottslingen" (domstolsdömd) i kyrkan inför församlingen bekände sin synd.

Pliktvall. 1686 års kyrkolag stadgade, att den som begått lönskaläge (barn födda utom äktenskapet), skulle "stå uppenbar skrift", dvs den skyldige (kvinnan) skulle då stå på en speciell pliktvall inför församlingen vid högmässa. Även andra brott kunde ingå. 1741 avskaffades pliktullen för sedlighetsbrott, och enskild skrift ändrades till en enskild förrättning i sakristian, men inför församlingen kungjordes sedan, vilka som underkastats denna ceremoni.

Pliktstock Förr om straffstock, (skamstraff) bestående av två plankor, förenade medelst gångjärn i ena änden o. med en låsanordning i den andra, i anliggningsytorna försedda med tvärgående, runda hål för ben men även för armar, oftast placerat utanför ingången till kyrkan. Med skamstraff menades att stå eller sitta och i stocken inför församlingen. Förbipasserande kunde då spotta eller kissa på offret eller uttala förnedrande ord.

Spjutstorps Kyrka

Spjutstorps Altartavla och Predikstol

De är beskrivna så här i Spjutstorps kyrkböcker, hämtade från Riksarkivet.

Arkiv, serie och volym: Spjutstorps kyrkoarkiv, Födelse- och dopböcker, SE/LLA/13361/C I/3 (1791-1841)

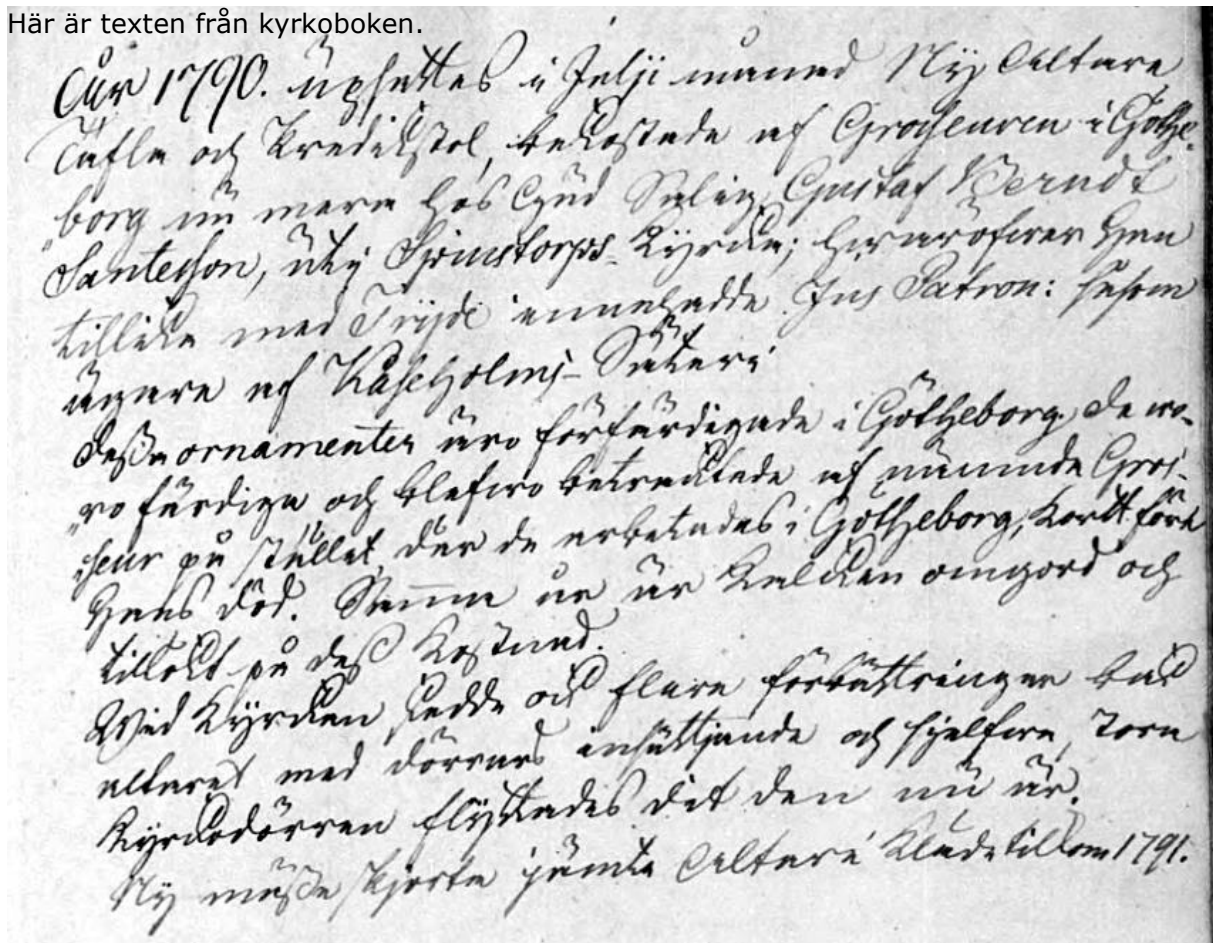
Bildid: C0061973_00008

Länk: http://sok.riksarkivet.se/bildvisning/C0061973_00008

Arkiv: Spjutstorps kyrkoarkiv ([SE/LLA/13361](http://sok.riksarkivet.se/SE/LLA/13361))

Serie	Volym	Tid	Anmärkning (Visa hela texten)	Bild
Födelse- och dopböcker	SE/LLA/13361/C I/3	1791 - 1841	Här är även anteckning om uppsättandet av ny altartavla 1790.	

Här är texten från kyrkoboken.

Präst var Alexander Andersson 1570-1614.

Texten avskriven:

"År 1790 upsattes i July månad Ny Altare Tafla och Predikstol, bekostade af Grosseuren i Götheborg numera hel gud salig Gustaf Berndt Santesson, uti Spjutstorps Kyrka; hwar-öfwer han tillika med Tryde 'innehadde Jus Patron¹: såsom ägare af Kåseholmi_ Säteri' dessa ornamenten äro förfärdigade i Götheborg de woro färdiga och blefwo betraktade af nämnde Grooseur på stället där de arbetades i Götheborg, kortt före hans död. Samma år är Kalken omgord och tillökt på dess Kostnad. Wid Kyrkan skedde ock flera förbättringar bak altaret med dörrens insättande och själfwa, store Kyrkodörren flyttades dit den nu är. Ny mässe skjorta jämte Altare Kläde tilkom 1791."

1. Kåseholm hade patronatsrätt, dvs att en adlig person, alltid före 1786, hade rätten att utse präst i församlingen mot att han utförde vissa tjänster tex underhåll av kyrkan. Från 1786, också enskilda personer, då patronatsrätten i. st. grundades på ekonomiska uppoffringar.

Spjutstorps Kyrka

Noteringar:

Gustaf Bernard Santesson född 1739 i Skåne, död 1790 på gården Kärralund utanför Göteborg. Han ägde vid sin död även "Kåseholm och Everöds egendomar samt Tryde och de var värderade till över 18 000 riksdaler" som det står noterat efter hans död.

1788 köpte Gustaf Bernard Santesson Kåseholm som efter hans död 1793 såldes till B. G. Salgren.

Gustaf Bernard är född 1739-08-22 Bassarp, Östra Broby.

Avskrift: [Östra Broby AI:1 \(1812-1821\) Bild 26 / sid 16](#)

"Anno 1739

Gustaf Ryttmästarens Berent Santessons samt hustrun Bengta Charina Billbergs son på Bas. Torp född klockan 5 förmiddag d. 22 Augusti, christnades hemma d. 24 Augusti ejusdem, och hölls vid dopet av Commonisterens Eric Borgströms hustru Hedevig Margareta Tychoria.

Vittnen vid dopet: Ryttmästarna Eric Bergner, Magister Santesson och Studiofus Georgius Kröger samt Jungfru Anna Christina Kröger."

Gustaf Bernard är född 1739-08-22 Bassarp, Östra Broby.

Avskrift: [Örgryte C:1 \(1740-1783\) Bild 115 / sid 219](#)

"Grosshandlare Gustaf B. Santesson på Kärralund

Död 1790-05-08, begravd 1790-05-15, död i Feber, 58 år 8 månader 16 dagar gammal."

Gustaf Bernhard Santesson (1739-1790) grundade firman G.B. Santesson, senare G.B. Santesson & Söner. Firman blev en av de största redarna i Göteborg samt ägde sillsalterier och trankokerier. Han var gift med Dorothea Elisabeth Matzen (1746-1829), dotter till grosshandlaren Harder Matzen (1715-1806).

Information om Spjutstorps kyrka

Historik och beskrivning. Utgiven av Spjutstorps Församlings Kyrkoråd 1995.

Här nämns bl.a. "Altartavlan sägs ha kommit hit 1790 från en kyrka i Göteborg och förmenas vara ett av den berömde hovmålaren Per Hörbergs äldsta arbeten. Denne Hörberg dog 1816. Samtidigt med altartavlan lär också predikstolen ha kommit till kyrkan, också den tillverkad i Göteborg."

Per Hörberg (från Svenskt biografiskt lexikon)

Född: 1746-02-01 i Virestads församling, Kronobergs län.

Död: 1816-01-24 i Hällestads församling (E-län, Falla, Hällestad) (Risinge församling).

1762-1766 Konstnärlig handledn av hantverksmålaren J G Zschotzscher i Växjö (våren 1762 – hösten 1766).

1766 Gesäll i Göteborgs målarskrå (från hösten 1766).

1767-1768 Gesäll i Växsjö målarskrå (juli 1767-april 1768).

1768-1783 Härads målare i Almesåkra, Jönköping.

1783-1789 Arrendator i Mejensjö, Sävsjö, Jönköping.

1783-1784-1787- Studier vid FrKA, Fria Konstakademien (främjar utvecklingen av målarbildhuggar- och byggnadskonsten och andra till bildkonsten hörande konstarter).

1790 Bonde i Olstorp, Risinge, Östergötland.

1796 Kunglig Hovmålare

1812 Kunglig pension från 1812-04-12.

Hörberg var tusenkonstnär. Utom konstverk (mer än 500 målningar, 87 altartavlor, ett par tusen teckningar, ett 100-tal gravyrer; oeuverförteckn hos Cnattingius 1937) gjorde han vagnar, slädar, positiv, fioler och skrev en uppsats om jordbruk

Spjutstorps Kyrka

Invändigt foto troligen från 1904-1906. (från Riksantikvarieämbetet)

Spjutstorps Kyrka

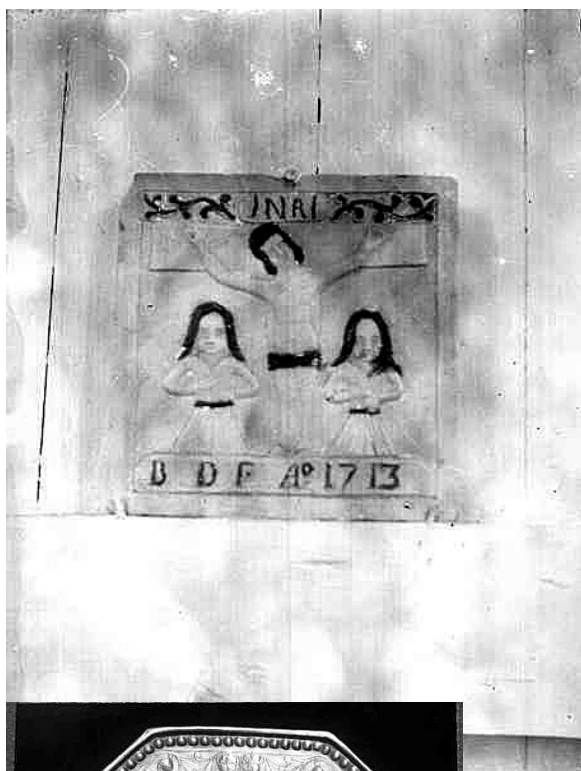
Kyrkan från samma tidpunkt. (från Riksantikvarieämbetet)

Rev. 1/2. Leif Nyström 2017-07-30. Rev. 3. 2018-08-04.
Rev. 4. 2019-08-08. leiny@tele2.se

Spjutstorps Kyrka

Andra invändiga bilder från samma tidpunkt. (från Riksantikvarieämbetet)

Rev. 1/2. Leif Nyström 2017-07-30. Rev. 3. 2018-08-04.
Rev. 4. 2019-08-08. leiny@tele2.se